

Hur Lappland blev svenskt

Peter Corzilius

Lappland - en koloni?

SVERIGE

Kommunalrådet: "Se till att kolonin Kiruna blir en del av Sverige"

Uppdaterad 2025-08-29 Publicerad 2025-08-29

- **"I Norrland hava vi inom våra gränser ett Indien, blott vi förstå att bruka det."**

Inga belägg (Axel Oxenstierna)

- Uttalandet om att Pite Lappmark kunde bli svenskarnas Västindien kan tillskrivas Carl Bonde, 1635.

Blev Lappland svenskt?

- 1543: Gustav Vasa bekräftar Lappmarksgränsen och samernas egendomsrätt.
- 1634: Silvermalm hittas i Pite lappmark och blir statens nya stora inkomstkälla.
- 1673: Karl XI påskyndar kolonisationen av lappmarkerna genom Lappmarksplakatet.
- 1685: Karl XI befäller att den samiska religionen ska krossas på grund av avgudadyrkan.
- 1877: All skolundervisning i sameskolor ska ske på svenska.

Carta Marina – Olaus Magnus år 1539

Blev Lappland svenskt?

- Under medeltiden levde nästan bara samer i Lappland.
- Andra människor började bosätta sig i Lappland under 1500-talet.
- Brytningen av järnmalm kom i gång på allvar i slutet av 1800-talet.

Familjen Söderberg år 1900. Yngsta dottern Kiruna är samhällets förstfödda.

Blev Lappland svenskt?

- 1505 års skattelängd visar 70 skattskrivna män, alla samer – vilket motsvarade ungefär 343 personer totalt i inre Lappland. (Rautio et al. 2015)
- Under 1700-talet intensifierades kolonisationen i Lappland, med fler bofasta nybyggare, både svenskspråkiga och finskspråkiga. (Justitieministeriet, 2006)
- I mitten av 1800-talet visar ett exempel från Karesuando församling att omkring 73 procent var samer, 26 procent finnar och 1 procent svenskar. (Johnson, 1992)

Samefamiljen Prostis kåta.", Borg Mesch, 1904.

Bakgrund nationalromantik

- Nationalromantiken betonade nationens själ, historia, natur och folkets egen identitet.
- Under den svenska nationalromantiken på 1800-talet lyfte man fram naturen.
- Författare beskrev den svenska "folksjälen", alltså det som de trodde var typiskt för **alla** svenskar.

En 1500-tals porträtt, "blonderad" av Anders Zorn (1860-1920).

Bakgrund nationalromantik

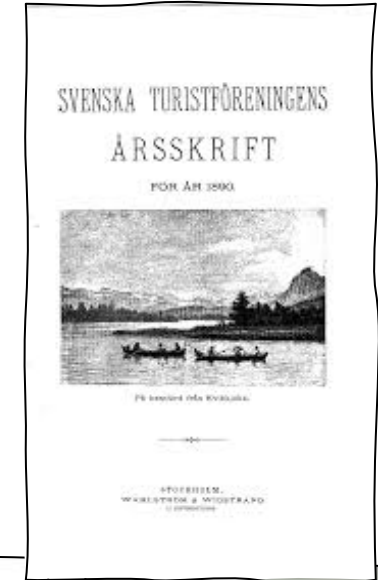

Karl XII:s likfärd, Gustaf Cederström, 1878.

- Skapade ett idealiserat, romantiserat Sverige.
- **Nationalromantik** i Sverige ville uttrycka och förstärka en svensk nationell **identitet**.
- Nationalromantiken växte fram i samband med nationell väckelse och politisk förändring i Europa under 1800-talet.

Hur Lappland blev svenskt

- Inte när det gäller gräns eller nybyggare, utan ideologiskt!
- Exempel STF - Svenska Turistföreningen, årsskrifterna.
- Hur framställdes Lappland?
- Varför?
- **Minoriteter, Natur, Kommunikationer & Resurser, Nationalitet & identitet.**

Natur

- Naturen beskrivs som både vild och vacker.
- Beskrivningarna är förknippade med betraktarens prestation
- Berg och fjäll beskrivs som utmanande att bestiga.
- Mycket kopplas till Sverige som nation/enhet.

Det må vara obehagligt för oss svenskar att erkänna det, men det är sant: vi ha lämnat äran af landets högsta fjälltopps första bestigning åt en utlänning! (STF:s årsskrift 1907, s. 279)

Natur

- Vattenfall som Stora Sjöfallet och Harsprånget är populära mål för resor.
- Detsamma gäller de höga bergen såsom Kebnekaise eller Sarekmassivet.
- Skogsregionerna skildras som dystrare och mörka – vilket också gäller vintern.

[...] göra St. Sjöfallet känt och älskadt, ej minst af oss svenskar. (STF:s årsskrift 1909, s. 314.)

Minoriteter

- Minoriteterna i Lappland framställs på ett **rasistiskt** och samtidigt exotifierande sätt.
- Det framhävs skillnader mellan de andra och de svenska.
- Det påstås finnas kroppsliga såsom intellektuella egenheter.
- Framställningarna kopplas även till naturen som minoriteterna lever i.

Är icke nomadens lif en kulturform, som för länge sedan är dödsdömd och som blott är en underlig anakronism i vårt utvecklingskraftiga, nutidsmässiga land? (STF:s årsskrift 1903, s. 41.)

[...] 3-4 gamla, fula, svarta och skrupna lappkvinnor [...]
(STF:s årsskrift 1890, s. 134.)

Minoriteter

”Medan inom den södra finnmarken, i Värmland, de inflyttade finnarna uppgått i den svenska nationaliteten — under århundradenas lopp och på grund af kolonins isolerade läge — har ett motsatt förhållande kunnat iakttagas inom den stora nordsvenska finnmarken.”

STF:s årsskrift 1904, s. 140.

Civilisationen med sin blanka fernissa dunstar bort och vi skrufvas tillbaka några decennier, några släktled till enklare förhållanden, enklare vanor, enkla, obestämda känslor. (STF:s årsskrift 1903, s. 20.)

Tillhörande Kautokseinotypen är han lång, välväxt, i sätt ett stycke af en gentleman, ser afgjordt distinguerad ut med sitt korpsvarta, lockiga hår, sina bruna, strålande ögon, sin friska ansigtsfärg [...]
(STF:s årsskrift 1891, s. 22.)

Kommunikationer och resurser

- I STF:s årsskrifter är kommunikationer, resurser och kultur tätt sammanvävda.
- Kommunikationernas utbyggnad fungerar som förutsättning för resursutvinning.
- Även språket och kulturen sprids via kommunikationerna.
- Järnvägar och vägar blir inte bara transportleder utan också bärare av civilisation och språk.

En mycket väsentlig del af vårt finsktalande område skulle nu genom Vittangi-vägen få sin handel och vandel riktad åt svensktalande områden, såsom Gellivara nu håller på att bli.

(STF:s årsskrift 1895, s. 145.)

Kommunikationer och resurser

Vid malmbanan hänger allt
mänskligt som ej är lapskt.

(STF:s årsskrift 1908, s. 281. .)

Visserligen bildar järnvägen [...] ett
streck af kultur tvärs igenom
landskapet [...]

(STF:s årsskrift 1907, s. 346.)

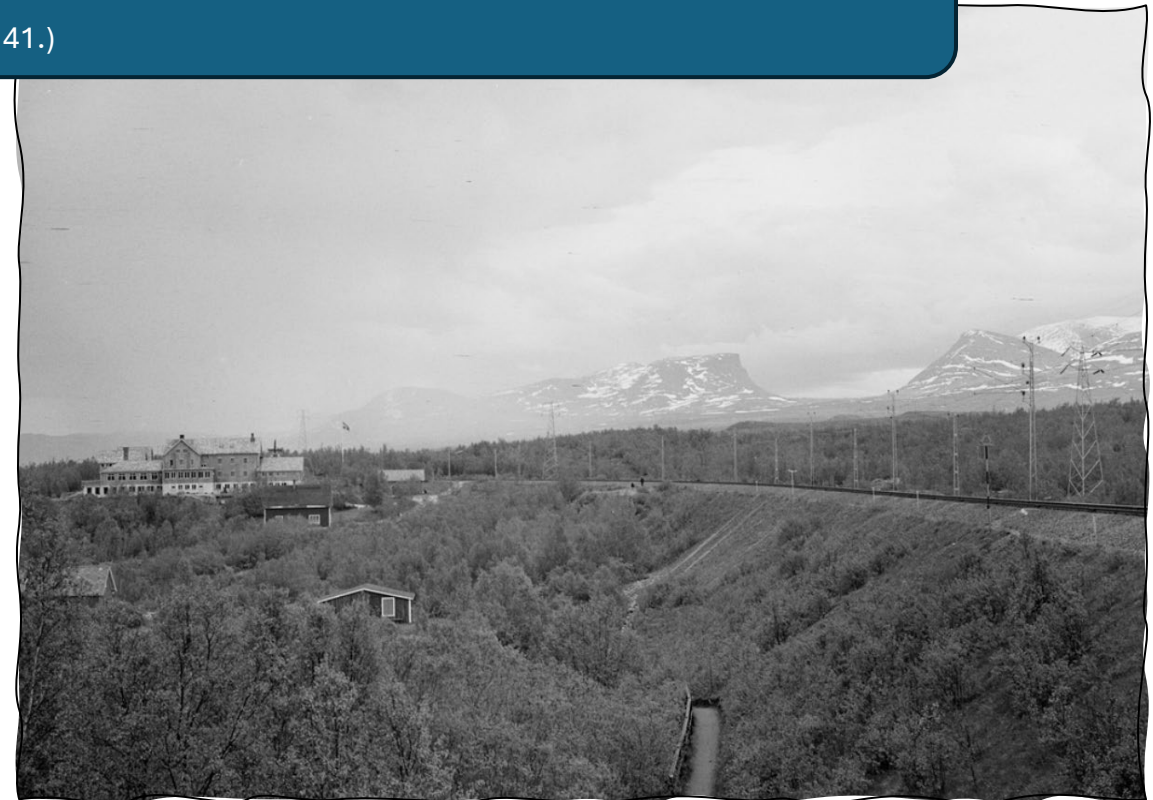
- Kommunikationerna och resurserna beskrivs som något som skänker ljus, ordning och framtidstro åt Lappland.
- Utveckling i Lappland framställs som både önskvärd och oundviklig.
- Kommunikationerna är dess främsta banbrytare.
- En anpassning efter den nationella, svenska identiteten som omedelbar konsekvens av utvecklingen.

Nationalitet och identitet

”Och – lyckas det så i någon mån att hos vår svenska ungdom, den som bär fäderneslandets framtid på sina axlar, uppväcka denna eldiga hänförelse för hela vårt land, denna orubbliga öfvertygelse om omistligheten af hvarje dess del, då har Turistföreningen fullgjort sitt vackraste värf, då, o Svea! – –
»Då skall moskoviten fåfängt, Med sitt folk din gårdsplan hota.»”

(STF:s årsskrift 1892, s. 41.)

- Föreningen definierar detta som en del i sitt uppdrag; att bygga en nationstanke i unga människor, att väcka kärlek till Sverige genom turistandet.
- Mycket i årsskrifterna kan ses som ett led i en nationalistisk strategi; att framhäva det egna landets överlägsna egenskaper.

Nationalitet och identitet

- Lappland framställs som ett rum där moderna svenskar kan återknyta till en heroisk och naturnära identitet.
- Detta äventyrslandskap fungerar även som en moralisk skola genom fysisk prövning och möten med det ursprungliga landskapet.
- Fördjupad fosterlandskärlek ska utvecklas, samtidigt som en okänd landsdel utforskas.

Nationalitet och identitet

- Det framhävs även den tydliga konkurrensen med andra folkgrupper, som oftast definieras genom avvikande språk.
- Lappland framställs som ett område präglad av språkliga och kulturella skillnader.
- Skillnader framställs ofta som brister i jämförelse till Sverige.
- I berättelser om möten med samer och finsktalande nybyggare betonas åtskilliga gånger språkkunskaper.
- Svenskan ska bli det dominerande språket som därmed driver fram landsdelens och kulturens utveckling.

Även en "snäll och duktig lapp" anses vara bristfällig eftersom han "borde varit litet mer hemmastadd i svenska språket."

Frågor?

Tack!

Peter Corzilius

Peter.corzilius@lapplands.se

Vidare läsning:

Bäärnhelm: I Norrland hava vi ett Indien, 1976.

Christensson: Landskapet i våra hjärtan, 2002.

Lundmark & Rumar: Mark och rätt i Sameland, 2006.

Stadin: Kvinnliga turister, 2023.

Sörlin: Framtidslandet, 2023.

Öhman: Sverige hjälper – att fostra svenska folket till medvetenhet om sin egen storhet och andras litenhet, 2008.